

Levéltári Szemle 2023/2. szám

Levéltári Szemle 2023. évi 2. számát a Levéltári Szakfelügyelet 2022. évi munkájáról és tapasztalatairól szóló beszámoló vezeti be (Cseh Gergő Bendegúz). Időről-időre hírt adunk az aktuális levéltári projektekről, jelen esetben a Magyar Nemzeti Levéltár csendőrkartonokat feldolgozó projektjét bemutató tanulmány olvasható (Szerényi Ildikó). Az ismertető két új levéltári területre vonatkozóan is összegez értékes tapasztalatokat: az önkéntesek bevonásának, valamint a mesterséges intelligencia alkalmazásának tapasztalataiból von le tanulságokat. A levéltári segédletek elektronikus formában történő elkészítése a jövőben egyre nagyobb szerepet kap a levéltári munka során, s ennek szakszerű módját, tapasztalatait, felhasználhatóságát – a kutatás és a levéltári munka, illetve feldolgozás során – egy konkrét példán keresztül ismerteti Brunner Attila írása. A gyűjtőterületi feladatok által felvetett kérdések és problémák szisztematikus elemzését adja az a tanulmány, amely kérdőíves adatgyűjtésből kiindulva foglalja össze a felsőoktatási levéltárak e szakterületen szerzett tapasztalatait (Osváth Zsolt). Az összegzés számos tanulságos konkrét választ idézve mutatja be e levéltári terület jelenlegi állapotát az említett típusú intézményekben. A levéltártörténeti közlemények sorában egy Somogy megyei levéltáros, az intézmény történetében meghatározó szerepet játszó Andrassy Antal élettörténetét, szakmai múltját, tevékenységét ismertető tanulmány olvasható (Farkas Péter). A lapszám további részében konferenciabeszámoló, könyvismertetések, egyesületi beszámolók (Magyar Levéltárak Vezetőinek Tanácsa, Év Levéltári Kiadványa és Kiállítása), valamint az első félév legfontosabb eseményeit összegző Krónika kapott helyet.

Szerényi Ildikó: A csendőrkarton-projekt

2021-ben valósult meg az a projekt, amelynek keretében a Magyar Nemzeti Levéltár önkéntesek bevonásával és mesterséges intelligencia felhasználásával életre hívta az 1828. évi országos összeírás adatbázisát. A projekt sikerességén felbuzdulva fogalmazódott meg a csendőrkartonok feldolgozásának ötlete. A 2011-ben megvásárolt digitális állomány a két világháború között megfigyelt mintegy 60 000 magyarországi személy nyilvántartólapját tartalmazza. A feldolgozásban összesen 70 önkéntes vett részt, akik az adatlapokon szereplő információk közül összesen 9 mezőt rögzítettek. Az így létrejött adatbázis 2023 áprilisában vált publikussá. Ezzel ugyanakkor a projekt még nem zárult le. Fontos további feladatot képez a többször rögzített személyek kiszűrése, s adataik egységesítése, valamint további célt jelent az adatbázisban szereplő személyek összekapcsolása a 2018-ban publikált Párt-Állam-Párt adatbázisban fellelhető információkkal. A tanulmány a projekt jelenlegi helyzetén és a hátralévő feladatokon túl a munka eddigi tapasztalatait ismerteti.

Brunner Attila: Levéltári segédlet mint adatbázis – Nagykőrös és Kiskunfélegyháza építési ügyiratainak elemzése

A levéltári segédletek adatbázisba rendezésének egyik nagy előnyét jelenti, hogy olyan összefüggések is felszínre hozhatóak, amelyek a hagyományos módszerekkel nem vagy csak komoly erőfeszítések árán. A tanulmány a nagykőrösi és kiskunfélegyházi építési ügyiratok kvantitatív vizsgálatán keresztül kívánja szemléltetni a fenti állítás helytállóságát. A vizsgált időszak építészeti alkotásainak térbeli és időbeli változásain túl az elemzés érdemben

vizsgálja a szecessziós hatást tükröző épületek térbeli elhelyezkedésének megoszlását, s annak okait is. Egy újabb forráscsoport, a kiadott iparendedélyek bevonásával pedig arra is vállalkozik, hogy összevesse a két város esetében az építkezési folyamatok és az építész vállalkozások viszonyát, egymásra gyakorolt hatását. A levéltári segédletek elektronikus formában történő elkészítése a jövőben egyre több hasonló jellegű feldolgozást tehet majd lehetővé.

Osváth Zsolt: A felsőoktatási levéltárak gyűjtőterületi kihívásai

A tanulmány a címben jelzett kérdéskört járja körül nagy alaposággal. Az összegyűjtött információk alapját egy 8 kérdésből álló kérdőívre beérkezett válaszok adják, amelyek összegzése során a szerző több fontos problémakör részletes ismertetésére tér ki. A felsőoktatási levéltárakban nehezítheti a gyűjtőterületi munka eredményes elvégzését az elégtelen humán erőforrás, a szűkös raktári kapacitás vagy éppen a levéltár intézményen belüli relatív marginalizálódott helyzete. Az említett három fő nehezítő tényező mellett a kérdőíves válaszok vizsgálata során a következő területekre nyer még rávilágítást az olvasó: elektronikus iratok átvételének nehézségei, magán-irathagyatékok problematikája, az iratképzők iratkezelési kultúrájának elégtelen volta. Az összegzés végkicsengése a nehézségek ellenére pozitív, mivel a levéltárak és munkatársaik szakmai hozzáértése és elhivatottsága mellett a fenntartók segítő viszonyulása is vitathatatlan.

Farkas Péter: Andrassy Antal főlevéltáros, levéltár-igazgató pályaképe

Andrassy Antal (1934–1990) a 20. század második felének egyik legnagyobb hatást gyakorló somogyi levéltárosa és helytörténésze volt. Közgyűjteményi pályája a rövid, múzeumi kezdetek után levéltárosként teljesedett ki. Először az MSZMP Somogy megyei pártarchívumának vezetőjeként, majd az akkori Somogy Megyei Levéltár főlevéltárosaként, később rövid időintervallumon keresztül igazgatójaként tevékenykedett. Andrassy Antal 1990-ben tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halálával Somogy megye korának egyik legjelentősebb levéltárosa és rendkívül gazdag műfaji keretekben alkotó helytörténészt veszített el. A sok esetben a pártállami ideológia által is vezérelt motivációja ellenére pontossága és a különböző levéltári egységek, iratanyagok mély és alapos ismerete, széleskörű forrásgyűjtése jó példával szolgálhat kései utódai számára is. Az MNL Somogy Vármegyei Levéltárában a nevével fémjelzett személyi gyűjteményen is messze túlmutató iratanyagot gyűjtő és azt rendszerező, jegyzetelő tevékenysége a mai napig nélkülözhetetlen segédletnek számít a 19–20. századi Somogy történetét vizsgálni szándékozó tudományos és amatőr kutatómunkák számára.